

2.

BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
FEDERALNO MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE,
KULTURE I SPORTA

izdavač: Federalno ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta
zaštita: 1999. godine
tiskanje: 1999. godine

NASTAVNI PLAN I PROGRAM
OPĆA GIMNAZIJA

1999.

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek

2006/1239

HISTORIJA POVIJEST

CILJ

very short

Cilj nastave historije je da učenike upozna sa prošlošću ljudskog društva, pokazujući zakonomjernost društvenog razvoja, pronalazeći uzroke nastalih promjena, događaja i procesa, spoznavajući tok i razvojni put kojim je ljudsko društvo prošlo do danas.

ZADACI

- da učenici steknu pravilnu predstavu o historiji kao nauci i nastavnom predmetu; *Konzept*
- da se upoznaju sa najvažnijim događajima i pojavama u razvoju ljudskog društva i historijskom razvoju Bosne i Hercegovine; *Gejwisse Begriffe*
- da se upoznaju sa kulturnom baštinom svog naroda i ostalih naroda, sa njihovim najznačajnijim dostignućima;
- da razviju spoznaju o kulturnom identitetu svoje sredine, uz istovremeno respektovanje osobnosti drugih kultura; *kult. Ident. + Respekt des Anderen*
- da shvate nastanak religija i njenu historijsku ulogu u razvoju kulture, civilizacije i nauke;
- da razvije duh tolerancije i demokratsko pravo na različitost mišljenja; *unt. Meinung als Recht*
- da kod učenika razvija sposobnost samostalnog rasuđivanja i odgovornost za vlastito djelovanje u društvenoj sredini u kojoj žive; *i selbst. Bewerten / Argumentieren*
- da učenike osposobljava za samostalno korišćenje historijskih izvora, zasnovanih na naučno-historijskim činjenicama.

I RAZRED

2 časa sedmično - 70 časova godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa nastankom, razvojem i životom čovjeka u predhistorijskom dobu;
- da se učenici upoznaju sa raspadom rodovskog društva i formiranjem najstarijih država na prostoru Bliskog istoka;
- da se učenici upoznaju sa razvojem grčkih polisa - država i sa njihovim aristokratskim i demokratskim uređenjima;
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem Rimske imperije kao najorganizovanije države robovlasničkog društva;
- da se učenici upoznaju sa životom, običajima i kulturom Ilira u antičko doba na prostorima Bosne i Hercegovine.

PROGRAMSKI SADRŽAJ SA ORJENTACIONOM DISTRIBUCIOM ČASOVA

	Časova za obradu	Ostali tipovi časova
1. UVOD U HISTORIJU	3 +	1
2. PREDHISTORIJA	5 +	3
3. NARODI STAROG ISTOKA	8 +	4
4. STARA GRČKA	12 +	5
5. R I M	13 +	6
6. NAŠA ZEMLJA U ANTIČKO DOBA	5 +	5

1. UVOD U HISTORIJU

Historija kao nauka, zadatak historije kao nastavnog predmeta, odnos historije prema drugim društvenim naukama, historijski izvori, računanje vremena, periodizacija historije.

2. PREDHISTORIJA

Postanak i razvoj čovjeka. Podjela predhistorije, paleolit, mezolit, neolit, religijsko i evoluciono tumačenje. Podjela predhistorije: Razvoj oruđa za rad.

Društveni odnosi u predhistoriji, rodovsko društvo, matrijarhat, patrijarhalni rod, bratstva, plemena, plemenski savezi. Raspadanje rodovskog uređenja. Pojava naselja.

Vjera i umjetnost predhistorijskih ljudi, kult mrtvih, totemizam, animizam, umjetničko stvaralaštvo: spiljski crteži, ljudske i životinjske figure, ukrašavanje keramike. Nalazišta paleolita i neolita. Predhistorija na tlu Bosne i Hercegovine.

3. STARI VIJEK – ROBOVLASNIČKO DRUŠTVO NARODI STAROG ISTOKA

Razvitak ranih robovlasničkih društava i država na području Starog istoka. Egipat: prirodni uslovi, postanak države, Staro carstvo, Novo carstvo, Kasno ili Saitsko carstvo. Religija i mitologija. Pad Egipta.

Mezopotamija: prirodni uslovi. Staro Vavilonsko carstvo, religija i mitologija. Asirsko carstvo. Religija i mitologija. Fenikija, Palestina i Persija. Religija i mitologija ovih zemalja. Indija. Religija i mitologija. Kina, religija i mitologija, Jevrejsko carstvo: religija i mitologija.

Društveno uređenje i politički razvoj u zemljama koje su nastale na Starom istoku. Vjerska shvatanja naroda Starog istoka. Kultura Starog istoka, sistem starih pisama, začeci filozofije i nauke, građevinarstvo i umjetnost, književnost.

4. STARA GRČKA

Kretska kultura - osnovni podaci o prirodnim uslovima i društveno - političkom uređenju, arheološka iskopavanja, građevinarstvo, likovna umjetnost. Mikenski period - arheološka iskopavanja, građevinarstvo, umjetnost.

Najstarija historija Grka (Homersko doba) - privreda, pojava i uloga basileusa, aristokratsko vijeće i narodna skupština. Nastajanje polisa. Kolonizacija Grka. Olimpijske igre. Grčka religija, vjerski obredi i mitologija.

Klasično doba Grčke. Osobnosti društvenog i političkog uređenja Sparte i Atene. Oblici demokratskih uređenja. Grčko - persijski ratovi (prva i druga faza grčko-persijskih ratova). Sukob Atene i Sparte. Peloponeski rat, kriza polisa, robovlasnički društveni odnosi.

Grčka kultura - jezik i pismo, filozofija, nauka, književnost, pozorište, umjetnost, kulturno jedinstvo Grka. Stvaranje Makedonskog carstva. Produblivanje krize grčkog polisa. Makedonska hegemonija i osvajanje Grčke. Osvajanje Aleksandra Makedonskog, helenističke monarhije. Religija i kultura.

5. STARI RIM

Najstarija prošlost Rima. Dorimska Italija. Period kraljeva, najstarije državno uređenje, društveno uređenje perioda kraljeva, reforma Servija Tulija, uređenje Republike, političke borbe patricija i plebejaca. Rana rimska religija.

Rimska osvajanja u Italiji. Italija poslije rimskih osvajanja. Pretvaranje Rima u svjetsku robovlasničku državu. Pokoravanje zemalja na Sredozemnom moru (Punski ratovi). Osvajanje Afrike i Španije. Rimska osvajanja na Istoku. Položaj provincija. Društvene i privredne prilike u doba Republike. Rimska vojska, ratni plijen, postanak krupnog posjeda, propadanje seljaka.

Političke borbe u Rimu, reforme braće Grah, rimsko robovlasništvo. Ustanci robova. Spartakov ustanak. Kriza republike, vojne reforme, građanski rat. Sulina diktatura. Prvi trujumvirat. Cezarova diktatura. Posljedice građanskih ratova.

Doba Ranog Carstva. Državno uređenje u doba principata, učvršćivanje carske vlasti, osvajanja i privredni uspon. Oblici državnih uređenja. Kriza Carstva - kriza robovlasničkih odnosa. kolonat, varvarske provale, finansijska kriza, zamiranje gradskog života, socijalni pokreti. Judaizam, Biblija, pojava kršćanstva i njegovo učenje, progoni kršćana. Širenje kršćanstva. Milanski edikt i Nikejski sabor.

Kasno Rimsko carstvo. Dominat kao politički sistem. Dioklecijanove reforme, podjela Carstva na Istočno i Zapadno. Prodor Barbara prema Zapadnom rimskom carstvu. Najezda Huna, pad Zapadnog rimskog carstva.

Rimska kultura u doba Carstva. Grčki utjecaji na rimsku kulturu i otpor tom utjecaju. Naučna misao, historiografija, filozofija, latinsko pismo i jezik, književnost, arhitektura, vajarstvo, slikarstvo. Rimsko pravo.

6. NAŠA ZEMLJA U ANTIČKO DOBA

Illirska plemena, porijeklo i značenje naziva "Bosna". Doticaj sa Grcima i Italcima. Ratovi Rimljana sa Ilirima. Uspostavljanje rimske vlasti. Romanizacija: osnivanje gradova, gradnja cesta, eksploatacija rudnog blaga.

Kultura: religijske osnove Ilira (domaća božanstva), rimski kultovi, život i običaji domorodačkog stanovništva.

Tekovine antičke civilizacije na tlu Bosne i Hercegovine i njenih susjeda. Seoba naroda i propast antičke civilizacije. Dolazak Slavena i njihov odnos prema starosjediocima.

II RAZRED

2 časa sedmično - 70 časova godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa formiranjem novih varvarskih država na prostorima bivšeg Zapadnog rimskog carstva;

- da se učenici upoznaju sa osnovnim karakteristikama feudalnih društveno-ekonomskih odnosa;
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvijanjem bosanske državnosti u vrijeme razvijenog feudalizma;
- da se učenici upoznaju sa osvajanjem Osmanlija na Balkanskom poluotoku i sa društveno - političkim promjenama sa njihovim osvajanjima;
- da se učenici upoznaju sa velikim geografskim otkrićima i sa njihovim posljedicama;
- da se učenici upoznaju sa osnovnim karakteristikama apsolutističkih monarhija u Evropi;
- da se učenici upoznaju sa specifičnim položajem Bosne i Hercegovine u vremenskom razdoblju od XVI do XVIII stoljeća.

PROGRAMSKI SADRŽAJ SA ORJENTACIONOM DISTRIBUCIOM ČASOVA

1. EVROPA I ARAPSKI SVIJET U RANOM FEUDALIZMU	6+3
2. BALKANSKI NARODI U RANOM FEUDALIZMU	3+2
3. EVROPA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA	5+2
4. SREDNJOVJEKOVNA BOSANSKA DRŽAVA	8+4
5. BALKANSKI NARODI U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA	4+1
6. DOLAZAK OSMANLIJA I NJIHOVO TERITORIJALNO ŠIRENJE NA BALKANSKOM POLUOSTRVU	4+2
7. KAPITALISTIČKA PRIVREDA I KULTURA U OKVIRU FEUDALNOG DRUŠTVA	7+4
8. BOSNA I HERCEGOVINA OD XVI DO KRAJA XVIII STOLJEĆA	6+6

1. EVROPA I ARAPSKI SVIJET U RANOM FEUDALIZMU

Varvarske države i formiranje feudalnih država u Evropi: germanske države na teritoriji Rimskog carstva. Franačka država, prirodna privreda, društveni odnosi, formiranje feudalne hijerarhije, položaj i uloga crkve. Karolinški renesans. Umjetnost karolinške epohe. Zamkovi, život ritera, narodno stvaralaštvo.

Vizantija do XII stoljeća. Rimsko naslijeđe i pokušaj obnove Rimskog carstva. Vizantija i varvarske seobe, razvoj feudalnih društvenih odnosa. Crkveni raskol. Privredni i kulturni utjecaji na susjedne zemlje.

Svijet pred pojavu islama. Društveni i privredni odnosi, pojava i širenje islama u vrijeme poslanika Muhameda i prve četvorice halifa, vjersko i teritorijalno širenje u vrijeme halifa iz dinastije Omejada i Abasida. Islam u evropskim zemljama. Kulturno - civilizacijski utjecaj i značaj islama u Evropi.

2. BALKANSKI NARODI U RANOM FEUDALIZMU

Doseljavanje Južnih Slavena: život u staroj postojbini, religija i društveni odnosi, uzroci i pravci seobe. Naseljavanje Balkanskog poluostrva.

Formiranje plemenskih saveza: na južnoslovenskom tlu.

3. EVROPA U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA

Obilježja proizvodnje i društveni odnosi. Opći privredni napredak, odvajanje zanatstva od poljoprivrede, postanak i razvoj gradova, zanatstvo, trgovina, začeci robne privrede.

Staleška monarhija kao država razvijenog feudalizma. Plemstvo, vladajući stalež, jačanje utjecaja građanstva, stvaranje velikih monarhija i njihovo uređenje (na primjeru Engleske i Francuske).

Društveni pokreti i sukobi. Jeretički pokreti kao oblici društvene borbe, sukobi gradova i feudalaca, promjene na selu i seljački ustanci.

Svakodnevni život u srednjem vijeku: život feudalaca, seljaka, svećenika i građanstva.

Crkva i njezin značaj, papska država, sukob carstva i papstva. Inkvizicija.

Krstaški ratovi i inkvizicija kao vjerski, vojni i kolonizacioni pokret Evropljana u zemlje Bliskog istoka. Utjecaji.

4. SREDNOVJEKOVNA BOSANSKA DRŽAVA

Prvi podaci o srednjovjekovnoj Bosni.

Društveno raslojavanje, začeci i razvoj bosanske državnosti. Bosna u vrijeme prvih banova, doba Kulina bana i borba za očuvanje nezavisnosti. Crkva bosanska; učenje i vjerska organizacija, uticaji u srednjovjekovnoj Bosni; Dinastija Kotromanića, teritorijalno širenje Bosne. Bosanska kraljevina. Katolička i pravoslavna crkva, crkveni redovi, uloga franjevac. Stanovništvo, privredni razvoj, jačanje moći krupnih feudalaca. Bosanska država u XV stoljeću, opadanje centralne vlasti, vanjski utjecaji, položaj Crkve bosanske u novim okolnostima. Kulturne prilike.

5. BALKANSKI NARODI U VRIJEME RAZVIJENOG FEUDALIZMA

Dubrovnik: nastanak i razvoj, teritorijalno širenje. Značaj Dubrovnika u privrednom i kulturnom životu Južnih Slovena. Odnosi Dubrovačke Republike i srednjovjekovne bosanske države. Odnos Dubrovnika i drugih balkanskih država u srednjem vijeku. Stanje i prilike u srednjovjekovnoj Hrvatskoj i Srbiji. Uticaj zapadne i vizantijske kulture na južnoslovenske narode.

6. DOLAZAK OSMANLIJA I NJIHOVO TERITORIJALNO ŠIRENJE NA BALKANSKOM POLUOSTVRU

Nastanak osmanske države i vrijeme njenih prvih vladara. Raspad Vizantijskog carstva. Timarski sistem, vojno uređenje Osmanskog carstva, prva osvajanja na Balkanu. Bitka na Marici i osmansko osvajanje Makedonije.

Uzroci zastoja novih osmanskih osvajanja. Osvajanje srednjovjekovne srpske, bosanske i crnogorske države. Daljna osmanska osvajanja. Ugarska u borbi protiv Osmanlija. Osmanski pohodi na Hrvatsku, Sloveniju i Ugarsku (Krbavska i Mohačka bitka). Novi društveno - politički odnosi.

7. KAPITALISTIČKA PRIVREDA I KULTURA U OKVIRU FEUDALNOG DRUŠTVA

Nastanak i razvoj kapitalističke privrede: pojava manufakture, prvobitna akumulacija kapitala, društvene posljedice; merkantilizam.

Velika geografska otkrića: tehnička otkrića, američke civilizacije prije dolaska Evropljana, otkriće Amerike i genocid nad starosjediocima; Indija, Kina i Japan u srednjem vijeku - osnovna obilježja privrednog i kulturnog razvoja, otkriće pomorskih puteva do Indije, Kine i Japana, kolonijalna osvajanja. Značaj geografskih otkrića.

Humanizam i renesansa: gradska privreda, osnova nove kulture, novi pogled na svijet i ideja progresa; umjetnost i nauka u vrijeme humanizma i renesanse. Reformacija i njenje posljedice.

Apsolutističke monarhije: plemstvo kao vladajući stalež: Osnovne karakteristike apsolutizma na primjeru Francuske.

8. BOSNA I HERCEGOVINA OD XVI DO KRAJA XVIII STOLJEĆA

Uspon i moć Osmanskog carstva.

Spahijsko - timarski sistem, socijalne prilike, privredne prilike, razvoj gradova, migracije stanovništva i etničke promjene, širenje islama.

Specifičan položaj Bosne i Hercegovine, upravno - teritorijalna podjela, društveni odnosi, privredne prilike, vjerska tolerancija, odžakluk-timari, janjičari, kapetani, ajani, uspostavljanje Bosanskog ejaleta. Bosanski ejalet u XVII stoljeću.

Ratovi evropskih država protiv Osmanskog carstva: Kandijski i Bečki rat (1683. - 1699. g.), rat 1714. - 1718. god., Osmanski ratovi (1727. - 1739. g.) / (1788. - 1791.). Mirovni ugovori i posljedice.

Prilike u Bosanskom ejaletu u XVIII stoljeću: Kulturno - prosvjetne prilike i nauka u Bosni i Hercegovini pod osmanskom vlašću.

III RAZRED

2 časa sedmično - 70 godišnje

ZADACI

- da se učenici upoznaju sa velikim tehničkim otkrićima, industrijskom revolucijom i njenim društvenim posljedicama;
- da se učenici upoznaju sa tekovinama građanskih revolucija i njihovim svjetsko - historijskim značajem;
- da se učenici upoznaju sa borbom Bosne i Hercegovine za autonoman položaj u okviru Osmanskog carstva;
- da se učenici upoznaju sa nastankom i razvojem imperijalizma i međunarodnim odnosima u drugoj polovini XIX stoljeća;
- da se učenici upoznaju sa razvojem nauke, tehnike i kulture na razmeđu dva stoljeća;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim i kulturnim razvojem Bosne i Hercegovine za vrijeme austrougarske uprave.

PROGRAMSKI SADRŽAJ SA ORJENTACIONOM DISTRIBUCIOM ČASOVA

1. POJAVA I RAZVOJ KAPITALIZMA	1+1
2. INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA U ENGLESKOJ	2+1
3. RAT ZA NEZAVISNOST U SJEVERNO-AMERIČKIM KOLONIJAMA, STVARANJE SAD	2+1
4. FRANCUSKA GRAĐANSKA REVOLUCIJA 1789. GODINE	3+1
5. NEPOLEONOVI RATOVI	1+1
6. BALKANSKO POLUOSTRVO KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA	2+1

7.	BOSNA I HERCEGOVINA KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA	2+1
8.	EVROPA IZMEĐU 1815 I 1848. GODINE	1+1
9.	EVROPSKE REVOLUCIJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA	2+1
10.	JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA	2+1
11.	BOSNA I HERCEGOVINA U BORBI ZA AUTONOMAN POLOŽAJ U OSMANSKOM CARSTVU	4+2
12.	EVROPA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE	4+2
13.	RAZVOJ SAD I REZULTATI GRAĐANSKOG RATA	1+1
14.	JUŽNOSLOVENSKI NARODI OD 50 -tih DO 70-tih GODINA XIX STOLJEĆA	1+1
15.	BOSNA I HERCEGOVINA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE	3+1
16.	VELIKA ISTOČNA KRIZA 1875 - 1878. G.	1+1
17.	PRESTANAK NEPOSREDNE OSMANSKE VLASTI I POKRET PROTIV AUSTROUGARSKJE OKUPACIJE U BIH 1878. GODINE.	1+1
18.	MEĐUNARODNI ODNOSI OD 1878. DO 1914. GODINE	2+1
19.	RAZVOJ NAUKE I TEHNIKE	1
20.	KULTURA NA PRELAZU DVA STOLJEĆA	2+1
21.	JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE OD 1878. DO 1914. GODINE	2+1
22.	BOSNA I HERCEGOVINA ZA VRIJEME AUSTROUGARSKJE VLADAVINE	5+3

1. POJAVA I RAZVOJ KAPITALIZMA

Pojam kapitalizma i njegova pojava.

2. INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA U ENGLJSKOJ

Pojam i vrste revolucija. Preduslovi za industrijsku revoluciju u Engleskoj, tehnička i naučna dostignuća u XVIII stoljeću, koncentracija ljudi i proizvodnje, razlika između manufakturne i industrijske proizvodnje, promjene u strukturi društva, ekonomski liberalizam.

3. RAT ZA NEZAVISNOST U SJEVERNOAMERIČKIM KOLONIJAMA. STVARANJE SAD

Karakteristike sjevernoameričkih kolonija, odnosi sa Engleskom, početak sukoba. Deklaracija nezavisnosti, proglašenje nezavisnosti SAD, Ustav SAD. Značaj stvaranja SAD i odjek u Evropi.

4. FRANCUSKA GRAĐANSKA REVOLUCIJA 1789. GODINE

Francuska pred revoluciju, struktura društva, ekonomski i politički odnosi u zemlji. Idejna priprema revolucije. Pokušaji reformi. Skupština staleža, početak revolucije. Vladaње krupne buržoazije, prva faza revolucije. Donošenje i karakteristike Ustava iz 1791. godine. Zakonodavna skupština i društveno raslojavanje u revoluciji. Pad monarhije i proglašenje republike. Jakobinska diktatura, termidorski događaji, direktorij. Rezultati revolucije.

5. NAPOLEONVI RATOVI

Pojava Napoleona Bonaparte. Konzulstvo. Proglašenje Carstva. Napoleonovi ratovi i njihovi rezultati. Napoleonov kodeks. Značaj pojave Napoleona. Istočno pitanje.

6. BALKANSKO POLUOSTRVO KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA

Administrativno - teritorijalna podjela Osmanskog carstva. Pokušaji reformisanja pod vladavinom Selima III. Bune i ustanci u balkanskim zemljama. Srpski ustanci 1788 - 1791. i 1804. - 1815. Bukureški sporazum. Uspostavljanje autonomne kneževine Srbije i posljedice. Grčki ustanak 1821. godine. Ustanak u Albaniji 1831. godine.

7. BOSNA I HERCEGOVINA KRAJEM XVIII I POČETKOM XIX STOLJEĆA

Osobenost položaja Bosne i Hercegovine pod osmanlijskom vlašću. Rezultati Dubičkog rata (1788. - 1791. g.). Karakteristike bosanskohercegovačkog društva - janjičari, ajani, kapetani, seljaštvo, građanstvo. Bošnjaci u odbrani granica Carstva, borba protiv srpskog ustanka, suprostavljanje Francuzima i Austrijancima. Nastojanje centralne vlasti da uništi bošnjačke institucije.

8. EVROPA IZMEĐU 1815. I 1848. GODINE

Bečki kongres, Sveta alijansa i njena uloga

9. EVROPSKE REVOLUCIJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA

Revolucije u zemljama Habsburške monarhije.

10. JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE U PRVOJ POLOVINI XIX STOLJEĆA

Položaj hrvatskih zemalja u sastavu Habsburške monarhije. Ilirski pokret, uzroci, tok i rezultati.

Južnoslovenske zemlje pod osmanskim vlašću. Izgradnja srpske i crnogorske autonomije.

11. BOSNA I HERCEGOVINA U BORBI ZA AUTONOMAN POLOŽAJ U OSMANSKOM CARSTVU

Pokušaj Porte da silom ukine vlast domaćeg plemstva. Ukidanje janjičara. Pokret Husein - kapetana Gradašćevića za autonomiju Bosne. Hercegovina za vrijeme uprave Ali-paše Rizvanbegovića. Ukidanje kapetana i ajana. Hatišerif od Gilhane i pokušaj njegovog provođenja. Bune Bošnjaka protiv uvođenja tanzimata. Intervencija Omer-paše Latasa u Bosni. Regrutacija Bošnjaka u nizam. Ukidanje spahiluka i esnafa. Kraj bosanske političke moći.

12. EVROPA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE

- a) Drugo Carstvo u Francuskoj. Ekonomski i politički razvoj, sazrijevanje velikih sila. Rat s Njemačkom; Pariška komuna.
- b) Ujedinjenje Njemačke. Ujedinjenje Italije. Rezultati ujedinjenja.
- c) Habsburško carstvo u drugoj polovini XIX stoljeća. Unutrašnje preustrojstvo, pokušaji okretanja prema Balkanu.
- d) Rusija, pokušaji unutrašnjih reformi. Ruska balkanska politika.
- e) Evropska kolonijalna osvajanja u Africi i Aziji.
- f) Rezultati napretka nauke i tehnike u Evropi.
- g) Evropska kulturna dostignuća.

13. RAZVOJ SAD I REZULTATI GRAĐANSKOG RATA

Spoljnopolitička orijentacija SAD. Privredni razvoj Sjevera i odnosi s robovlasničkim Jugom.

Građanski rat i njegovi rezultati.

14. JUŽNOSLOVENSKI NARODI OD 50-tih DO 70-tih GODINA XIX STOLJEĆA

Karakteristike razvoja slovenačkih i hrvatskih zemalja u sastavu Habsburškog carstva. Počeci razvoja kapitalizma. Definisanje nacionalnih programa, pojava i razvoj političkih stranaka. Kneževina Srbija i Crna Gora u definisanju nacionalnih programa.

15. BOSNA I HERCEGOVINA OD SREDINE XIX STOLJEĆA DO 1878. GODINE

Položaj Bosne prema centralnoj vlasti. Stanovništvo, provođenje reformi, Siferska naredba, Vilajetski ustav. Privredni napredak, izgradnja komunikacija; prva akcionarska društva, zanatstvo, trgovina, poljoprivreda. Bošnjaštvo. Političko djelovanje iz Srbije i Hrvatske. Seljačke bune i ustanci. Kultura i prosvjeta.

16. VELIKA ISTOČNA KRIZA 1875. - 1878. GODINE

Osmansko carstvo uoči krize. Ustanci u Hercegovini, Bosni, Bugarskoj. Pokušaji reformi, uplitanje velikih sila. Rusko-austrougarski tajni sporazumi o Bosni. Ratovi Srbije, Crne Gore i Rusije protiv Osmanskog carstva. Sanstefanski preliminarni mir. Berlinski kongres.

17. ZBACIVANJE OSMANSKE VLASTI I POKRET PROTIV AUSTROUGARSKE OKUPACIJE U BOSNI I HERCEGOVINI 1878. GODINE

Međunarodni mandat za okupaciju Bosne i Hercegovine, sukob sa Portom. Zbacivanje osmanskih činovnika i formiranje Narodne vlade. Organizovanje naroda za otpor, borbe protiv austrougarskih trupa, okupacija Bosne i Hercegovine.

18. MEĐUNARODNI ODNOSI OD 1878. DO 1914. GODINE

Kolonijalno pitanje i odnosi među velikim silama. Stvaranje Trojnog saveza, Antante. Suprotnosti među blokovima. Osmansko carstvo od 1878. do 1908. godine. Međunarodne krize i preduslovi za rat.

19. RAZVOJ NAUKE I TEHNIKE

20. KULTURA NA PRELAZU DVA STOLJEĆA

21. JUŽNOSLOVENSKE ZEMLJE OD 1878. DO 1914. GODINE

- a) Hrvatske i slovenačke zemlje u borbi za političko i ekonomsko ujedinjenje.
- b) Srbija i Crna Gora u vrijeme nezavisnosti.
- c) Balkanski ratovi i posljedice.

22. BOSNA I HERCEGOVINA ZA VRIJEME AUSTROUGARSKE VLADAVINE

Uspostavljanje austrougarske vlasti. Državnopravni položaj. Ustanak 1882. godine. Pokret Muslimana i Srba za vjersku i prosvjetnu autonomiju. Bošnjaštvo. Uticaj vanjskih činilaca na vjerske i

IV RAZRED

2 časa sedmično - 60 časa godišnje

ZADACI

Fakten, chronologisch, Inhalt ist
Achtel ist will

- da se učenici upoznaju sa uzrocima, rezultatima i posljedicama Prvog svjetskog rata;
- da se učenici upoznaju sa prilikama u Bosni i Hercegovini za vrijeme Prvog svjetskog rata i sa njenom ulogom u Jugoslovenskom pitanju;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim i privrednim prilikama u svijetu između dva svjetska rata;
- da se učenici upoznaju sa društvenim, političkim, ekonomskim i kulturnim prilikama u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata;
wo ist Jugoslawien??
- da se učenici upoznaju sa Drugim svjetskim ratom kao velikim obračunom demokratskih i fašističkih snaga;
- da se upoznaju sa teškim patnjama i stradanjem stanovništva Bosne i Hercegovine u Drugom svjetskom ratu;
- da se učenici upoznaju sa najznačajnijim događajima, procesima i pojavama poslije Drugog svjetskog rata;
- da se upoznaju sa karakteristikama razvoja Bosne i Hercegovine poslije Drugog svjetskog rata.
wo ist Jugoslawien??

PROGRAMSKI SADRŽAJ SA ORIJENTACIONOM DISTRIBUCIOM ČASOVA

Orien tungs,
mit
Vorgabe

1. PRVI SVJETSKI RAT	4+2
2. BOSNA I HERCEGOVINA U PRVOM SVJETSKOM RATU	3+1
3. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLOVENSKO PITANJE	2+1

4. SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA	6+3
5. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA	6+3
6. DRUGI SVJETSKI RAT	4+2
7. BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU	5+2
8. SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA	5+3
9. BIH POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA	5+3

1. PRVI SVJETSKI RAT

- Uzroci izbijanja rata.
- Ratne operacije i stanje na glavnim frontovima
- Pomorski rat.
- Revolucija u Rusiji i istupanje Rusije iz rata
- Ulazak SAD u rat.
- Promjena ravnoteže snaga i završnica rata.
- Poraz Centralnih sila.
- Rezultati rata i njegove posljedice.

2. BOSNA I HERCEGOVINA U PRVOM SVJETSKOM RATU

Sarajevski atentat i početak rata; mobilizacija stanovništva u austrougarsku vojsku; BiH kao neposredno ratno poprište 1914. - 1915.g.; socijalne i ekonomske prilike u BiH 1915.- 1918.g.; ljudski gubici BiH u Prvom svjetskom ratu.

3. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLOVENSKO PITANJE

Kombinacije oko državno-pravnog položaja BiH 1914.-1917.g.; "Jugoslovensko pitanje"; Niška deklaracija; Jugoslovenski odbor; Majska deklaracija; Krfska konferencija o jugoslovenskom ujedinjenju; Akcije bosansko-hercegovačkih političara u BiH; Stvaranje narodnih vijeća u južnoslavenskim zemljama Austro-Ugarske; Proglašenje Države Slovenaca Hrvata i Srba; Ulazak BiH u sastav Države SHS; Ženevska konferencija; Ulazak BiH u jugoslovensku državu i proglašenje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

4. SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

- Mirovni ugovori, nastanak novih država, Društvo naroda, "Versajski sistem".
- Politika kolonijalnih sila.
- Antikolonijalni i oslobodilački pokreti.
- Turska: nacionalni pokret; ukinuće carstva i proglašenje Republike; Kemal Atatürk - turski predsjednik.
- Revolucija u Kini, antikolonijalna borba na Indijskom potkontinentu, evropske kolonije u Africi.
- Vrijeme privredne obnove.
- SAD u svjetskoj politici i privredi.
- Varljivo "blagostanje lokarnske ere" i privredni slom.
- "Velika kriza" (1929 - 1933. g.) i koncepti njenog prevazilaženja.
- Kriza građanske demokracije: nastanak predaha u Evropi.
- Fašisti u Italiji, nacisti u Njemačkoj.
- Japanski militarizam
- Građanske diktature u evropskim državama.
- Zbivanja u Latinskoj Americi.
- Ekspanzija totalitarnih režima i njihove pripreme za rat.
- Građanski rat u Španiji.
- Razvoj nauke, tehnike i kulture u svijetu između dva rata.

5. BOSNA I HERCEGOVINA I JUGOSLAVIJA IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Stanje u BiH neposredno po stvaranju Kraljevine SHS; agrarno pitanje i njegove posljedice; političke stranke i njihova djelatnost; BiH u izborima za Ustavotvornu skupštinu Kraljevine SHS; Ustavotvorna skupština i pitanje BiH kao nacionalno-političko pitanje; položaj BiH prema Vidovdanskom ustavu 1921. godine; razbijanje historijske političko - teritorijalne cjeline BiH za vrijeme šestojanuarske diktature 1929. godine; državni centralizam i nacionalni unitarizam (integralno jugoslovenstvo); položaj vjerskih zajednica; ozakonjenje agrarne reforme; Oktroirani ustav Kraljevine Jugoslavije; petomajski izbori 1935. i formiranje vlade Stojadinović - Spaho - Korošec; pisma "napredne studentske omladine" iz BiH o autonomiji BiH; dalje razbijanje BiH sporazumom Cvetković - Maček i uspostavljanjem Banovine Hrvatske 1939.; Pokret za autonomiju BiH; Opće kulturne prilike u BiH.

6. DRUGI SVJETSKI RAT

"Munjeviti rat" - početni uspjesi osovinskih sila.

- Ratni ciljevi Osovine. Karakteristike okupacionih sistema.
- Formiranje savezničke koalicije. Savezničke konferencije.
- Napad na SSSR i otvaranje "istočnog fronta".
- Ulazak SAD u rat: tok ratnih operacija na Pacifiku.
- Prekretnice rata.
- Kapitulacija Italije.
- Završne ratne operacije: poraz Njemačke i Japana.
- Svijet na kraju "totalnog rata".

7. BOSNA I HERCEGOVINA U DRUGOM SVJETSKOM RATU

Aprilski rat, kapitulacija i podjela Kraljevine Jugoslavije; podjela na interesne sfere; uključivanje BiH u okvire NDH, antifašistički otpori;

razvitak NOP-a kao dijela velike antifašističke borbe; osnivanje NOO, BiH kao centar NOB-a i Prvo zasjedanje AVNOJ-a; Prvo zasjedanje ZAVNOBiH-a; obnova bosanske državnosti; Drugo zasjedanje AVNOJ-a; Pojam federalne i konfederalne države; izgradnja federalne i jugoslovenske države i mjesto BiH u njoj; Drugo zasjedanje ZAVNOBiH-a; poraz kvislinških formacija; Treće zasjedanje ZAVNOBiH-a, proglašenje Skupštine i formiranje prve vlade BiH.

8. SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

- Suđenje ratnim zločincima u Njemačkoj, Japanu i Jugoslaviji.
- Promjene odnosa snaga poslije završetka rata.
- UN u svjetskoj politici.
- "Hladni rat" i vojnopolitički blokovi.
- Detant.
- Promjene u zapadnom svijetu: oporavak demokracije i privrede.
- Ekonomski i tehnološki razvoj zapadnog svijeta.
- Kraj kolonijalne ere: nastanak novih država u Aziji i Africi.
- Pokret nesvrstanih.
- Pojava socijalističkih država; odnosi sa Zapadom.
- Raspad socijalizma u Evropi i njegova kriza na drugim kontinentima;
- Velika previranja i ratovi na području Bliskog i Srednjeg istoka.
- Ideja evropske integracije.
- Napredak nauke i tehnike u savremenom svijetu.

9. BOSNA I HERCEGOVINA POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA

Ljudski gubici i ratna razaranja u BiH; BiH u prvom ustavu NR BiH; period obnove zemlje; agrarna reforma i kolonizacija; nacionalizacija privrede; otpori nacionalizaciji; Informbiro i sukob Staljin - Tito; kolektivizacija na selu i otpor seljaštva; uvođenje samoupravljanja; BiH u ustavnim reformama Jugoslavije do 1974.; Razvoj obrazovanja, nauke, kulture; dogovorna ekonomija i njene posljedice na BiH; politička i ekonomska kriza SFRJ i njen raspad; Referendum o samostalnosti BiH, međunarodno priznanje i prijem RBiH u OUN; Agresija na BiH.

UPUTE ZA IZVOĐENJE PROGRAMA

Program historije za gimnaziju se zasniva se na historijskoj nauci iz koje proizilaze sadržaji pomoću kojih se ostvaruje humanistička funkcija nauke - širenje historijskog znanja kao cilja obrazovanja, s jedne, i razvijanje naučno zasnovane historijske svijesti i historijskog mišljenja kao humanističkog cilja odgoja učenika, s druge strane. U tom sklopu treba i u nastavi historije u kontinuitetu ostvarivati univerzalne odgojne principe, koje je utvrdio Unesco (UNESCO), a koji doslovno glase:

1. Upoznavanje i poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda;
2. Njegovanje solidarnosti, tolerancije i rješavanje sukoba nenasilnim putem;
3. Priznavanje prava na različitost mišljenja, stavova i uvjerenja.
4. Borba protiv predrasuda i svih oblika diskriminacije;
5. Pozitivno reagovanje pojedinaca na promjene u okruženju;
6. Kultivisanje kritičkog mišljenja, što uključuje medijsku, kulturnu i političku pismenost;
7. Razvijanje senzibiliteta za ekološke probleme".

Odgojna suština historije, sadržana u samoj nauci, se ostvaruje u nastavi historije. Dok u historijskoj nauci ne postoje organičenja, dotle se u nastavi historije sadržaji ograničavaju kako po obimu, tako i po dubini i širini interpretacije. Programom dati sadržaji zasnivaju se na izučavanju

Reduktion
+
Auswahl

repräsentativen procesa, pojava i događaja u okvirima datog vremena (fond časova) i uzrasta učenika. Nastavni sadržaji za izučavanje historije u gimnazijama odabrani su prema sljedećim kriterijima:

- Izučavanje onih procesa, pojava i događaja iz kojih se najjasnije vide opće karakteristike svjetskohistorijskog razvitka određene historijske epohe;

U okviru svjetskohistorijskog razvitka se predviđa detaljnije izučavanje nastavnih sadržaja iz historije Bosne i Hercegovine u svakoj epohi razvitka ponaosob i u cjelini;

- Odabrani su sadržaji na kojima se može ostvarivati humanistički, patriotski, moralni, estetski odgoj učenika;

- Odabrani su programski sadržaji koji treba da doprinesu formiranju historijske svijesti i historijskog mišljenja, kao i sadržaji koji vode ravnopravnosti ljudi, demokraciji, vjerskim slobodama i slobodama svjetonazora.

Programom odabrani nastavni sadržaji historije u gimnaziji usklađeni su sa programom historije u osnovnoj školi kako bi se osiguralo izučavanje historije ljudskog društva na principu koncentričnih krugova. Prilikom realizacije programskog sadržaja iz historije u gimnaziji nužno je voditi računa o sljedećim zahtjevima:

1. Na prvom času školske godine, u svakom razredu treba učenike upoznati sa programom koji će se izučavati, načinom korišćenja udžbenika i priručnika, kao i sa korelativnim predmetima čiji pojedini sadržaji višestranu doprinose ostvarivanju programa.

2. Svako tematsko područje treba realizirati tako da se istakne značaj, uloga i mogućnost sadržaja za ostvarivanje općih ciljeva i zadataka, odgoja i obrazovanja učenika, a posebno ciljeva i zadataka nastave historije. Da bi se uspješno, efikasno i racionalno realizirali opći zadaci nastave historije treba planirati posebne ciljeve i zadatke svakog tematskog područja kako bi se kontinuirano planski i sistematski ostvarili. Iz tako formulisanih ciljeva i zadataka pojedinih tematskih područja treba konkretizovati posebne ciljeve i zadatke svake nastavne jedinice.

3. Mada nastava historije, po pravilu, podrazumijeva prezentiranje gotovih naučnih rezultata, neophodno je da nastavnici, koristeći se pedagoškom teorijom i praksom, nastavu organiziraju tako da i do ovih naučnih rezultata učenici dolaze samostalno. Zato se u nastavi historije treba koristiti raznovrsnim izvorima saznanja kako bi se kod učenika razvijalo kritičko rasuđivanje i stvaralačko mišljenje.

*wo sind offene
Fragen, Vorhanden -
sein unterschiedl.
Denkskizzen,*

4. Samim odabiranjem programskih sadržaja nije zagarantovana njihova naučna interpretacija. Sigurnost da se historija naučno interpretira je stručna osposobljenost nastavnika kako bi mogli da otklone slabosti nastave historije koje su se do sada ispoljavale.

5. U programu je dato naglašeno mjesto izučavanju razvoja i značaja kulture za svaku epohu. Međutim, pošto se kultura izučava i u drugim predmetima (Bosanski jezik i književnost, Likovna i Muzička kultura), u realizaciji programa treba voditi računa o korelaciji sadržaja iz historije sa programskim sadržajima u tim predmetima.

Prilikom izučavanja evropskog i svjetskog kulturnog naslijeđa, a posebno kulturnog naslijeđa Bošnjaka, treba se koristiti očiglednošću (slike, izvorni tekstovi, film, muzeji,...).

6. Ovim programom dato je odgovarajuće mjesto historiji religije, religijskom utjecaju crkve na društvo. To će omogućiti učenicima da na historijskom materijalu detaljnije prouče realnu ulogu i značaj religije u ljudskom društvu. Prilikom tumačenja religije potrebno ju je predstavljati u konkretnim historijskim okvirima.

7. Odabrani sadržaji u programu historije, ako se obrade kako valja, predstavljaju onaj minimum na osnovu kojih se mogu širiti i produbljivati historijska znanja pomoću kojih će učenici moći korigovati površna viđenja i dopunjavati nepotpuna znanja. To će im pomoći da bolje razumiju prošlost, da se određenije odnose prema sadašnjosti i usmjere prema budućnosti. Jednom riječju, historija je svjedočanstvo ljudskog razvoja, svjedočanstvo borbe o napretku ljudskog uma i ljudskog duha. Ako se pri tom nastavnici u realizaciji, a naročito u interpretaciji programskih sadržaja, koriste širim izvorima saznanja (izvorni dokumenti, monografije, beletristika i druga raznovrsna literatura), onda će to biti podsticaj da se i učenici u učenju koriste raznovrsnim izvorima spoznanja. Zbog toga se realizacija ovog programa treba da zasniva, što je više moguće, na samostalnom radu učenika.

8. Očiglednost u nastavi historije u gimnazijama, s obzirom na uzrast učenika, ima ograničenu efikasnost i racionalnost. Svako pretjeravanje vodi didaktičkoj simplifikaciji izučavanih procesa, pojava i događaja. Da se ne bi upalo u zamku koja je privlačna u nastavnoj praksi kada se nauka svodi na didaktičke igre (gledanje filmova, slika...), nužno je ovu očiglednost dovesti u funkciju ciljeva i zadataka nastave historije na gimnazijskom nivou obrazovanja.

9. Uspješna realizacija programa historije u gimnazijama zavisi, najviše, od nastavnika i njegove stručnosti, ali gotovo isto toliko od raspoloživog i lako dostignutog fonda historijske i druge literature. Ni jedan čas historije u gimnazijama ne bi trebalo proći bez upotreba raznovrsnih izvora saznanja i literature (historiografija, memoari, monografije, enciklopedije, leksikoni,...).

10. Uspješna realizacija programskih sadržaja zavisi i od pravilne i racionalne tipološke i metodičko - didaktičke strukture nastave. Tom cilju služi i predočena tipološka distribucija časova. Nastala kao rezultat afirmisanih iskustava nastavne prakse, navedena funkcionalna distribucija (časovi obrade i ostali tipovi časova) može da posluži kao orijentacija u makro i mikro planiranju ostvarivanja programa, što znači da nema pretenzije konačnosti i obaveznosti pridržavanja.

PROFIL I STRUČNA SPREMA NASTAVNIKA

Nastavu historije odnosno povijesti može izvoditi nastavnik koji je završio:

Filozofski fakultet - odsjek za historiju – povijest.